

Laglighetskontrollens metoder som hjälp vid utvecklandet av undersökningen av människohandelsbrott

Människohandel innebär en kränkning av de mänskliga rättigheterna, som strider mot människovärdet, mot offrens grundläggande rättigheter samt mot värdegrunden i ett demokratiskt samhälle.

Biträdande justitiekanslern meddelade i december 2021 ett beslut där han konstaterade att polisen hade avsevärda problem i samband med undersökningen av människohandelsbrott. I sitt beslut konstaterade biträdande justitiekanslern att den centrala målsättningen med avgörandet var att bidra till att polisen och åklagarväsendet ska klara av att känna igen människohandel och att man till slut ska kunna åstadkomma en förändring mot det bättre när det gäller att bekämpa människohandelsbrott.

Hur har saken följts upp efter att beslutet meddelades?

Polisstyrelsen fastställde i samband med 2022 års laglighetsövervakning av polisinsatserna att människohandelsbrotten utgjorde ett av tyngdpunktsområdena för övervakningen.

”Det faktum att människohandelsbrotten hörde till tyngdpunktsområdena för Polisstyrelsens interna laglighetsövervakning bidrog väsentligen till hur man började följa upp verkställigheten av biträdande justitiekanslerns beslut”, berättar referendarierådet Juho Lehtimäki.

”Det var inte ändamålsenligt att utföra samma typ av övervakning som polisen redan utförde inom ramen för sin interna laglighetsövervakning”, konstaterar biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen.

”Tyngdpunkten för min laglighetskontroll har främst legat vid tillsyn över tillsynen, vilket innebär att jag har granskat hur polisen övervakar sin egen verksamhet. I en välfungerande rättsstat hör det till de högsta laglighetsövervakarnas uppgifter att följa att de primära tillsynssystemen fungerar”, fortsätter Puumalainen.

Tillsyn över polisens laglighetsövervakning

Biträdande justitiekanslern beslutade våren 2023 på eget initiativ undersöka polisens interna laglighetsövervakning rörande undersökningen av människohandelsbrott och sexualbrott.

”Beslutet om att undersöka polisens interna laglighetsövervakning påverkades också av att jag år 2022 på eget initiativ hade undersökt polisens förfarande i samband med förundersökning av våld i nära relationer och sexualbrott. I detta sammanhang väcktes oro över hur väl polisens egen uppföljning fungerar”, uppger biträdande justitiekansler Puumalainen.

Biträdande justitiekanslern har under de senaste åren i flera av sina avgöranden uppmärksammat också motiveringarna till polisens beslut. Tillbörliga beslutsmotiveringar bidrar i väsentlig utsträckning till hur tillförlitlig medborgarna upplever att den övervakande myndighetens verksamhet är.

Metoderna för laglighetskontroll

Justitiekanslern har rätt att av myndigheter och andra som sköter offentliga uppdrag få de upplysningar som justitiekanslern behöver för sin laglighetskontroll. Polisstyrelsen ombads tillstålla justitiekanslersämbetet de berättelser som utarbetats över laglighetsövervakningen av polisinrättningarna år 2022.

”Med hjälp av dessa dokument kunde vi mer detaljerat undersöka polisens laglighetsövervakning och de iakttagelser som gjorts i samband med den”, uppger referendarierådet Lehtimäki.

”Vi hade också tillgång till de uppgifter som begärts för uppföljningen av beslutet rörande människohandel från december 2021. Dessa uppgifter innefattade bl.a. information om polisinsättningarnas åtgärder för utvecklande av förundersökningen av människohandelsbrott. Nu hade vi möjlighet att börja granska hurdana effekter polisinsättningarnas åtgärder eventuellt redan hunnit ha på undersökningens kvalitet.”

I november 2023 utförde biträdande justitiekanslern ett laglighetskontrollbesök hos Polisstyrelsens laglighetsövervakning. Till besökets teman hörde uttryckligen laglighetsövervakningen rörande undersökningen av människohandelsbrott och närliggande brott.

lakttagelser i samband med laglighetskontrollen

Av Polisstyrelsens berättelser om laglighetsövervakningen och i samband med laglighetskontrollbesöket framgick det att det fortfarande förekom brister vid förundersökningen av människohandelsbrott.

Biträdande justitiekansler Puumalainen konstaterade dock att det även hade skett en viss utveckling.

”Det var positivt att polisinsättningarna hade identifierat bristerna redan i sin egen interna laglighetsövervakning och vidtagit åtgärder för att rätta till situationen.”

”Polisstyrelsens aktiva laglighetsövervakning rörande undersökningen av människohandelsbrott hade också bidragit till den positiva utvecklingen. Dessutom hade flera polisinsättningar sett över hur förundersökningen av människohandelsbrott organiseras, vilket likaså verkade ha haft en positiv effekt.”

”Den riksomfattande undersökningsgruppen för människohandelsbrott som finns vid polisinsättningen i Helsingfors har avsevärt förbättrat kvaliteten på förundersökningarna av människohandelsbrott och även försnabbat dem.”

Det sätt på vilket Polisstyrelsen handlat när det gällt att övervaka utredningen av människohandelsbrott gav inte anledning till några åtgärder från biträdande justitiekanslern sida.

Biträdande justitiekansler Puumalainen betonar dock att arbetet inte ännu är klart. Också biträdande justitiekanslern undersöker fortfarande ärenden som berör förundersökning av människohandelsbrott.

Fokus ligger inte bara vid förundersökningarna

Vid undersökningen av människohandelsbrott är förundersökningsmyndigheternas arbete centralt. Straffansvaret kan inte realiseras om inte människohandelsbrotten identifieras och undersöks.

Brottsundersökningen kan emellertid fördröjas också av omständigheter som polisen inte kan påverka, såsom dröjsmål i andra myndigheters verksamhet eller problem i samarbetet mellan olika myndigheter.

Justitiekanslerns behörighet och uppgifter omfattar all myndighetsverksamhet.

Biträdande justitiekanslern har under de senaste åren inom ramen för laglighetskontrollen meddelat flera åtgärdsavgöranden med anledning av klagomål där det har konstaterats att Migrationsverket gjort sig skyldigt till dröjsmål vid behandlingen av sådana ansökningsärenden som avses i utlänningslagen. Detta har kunnat utgöra en orsak till att förundersökningen av människohandelsbrott har dragit ut på tiden. Biträdande justitiekanslern har på eget initiativ undersökt också dröjsmålen vid behandlingen av tillståndsansökningar vid Migrationsverket.

Arbetet för bekämpning av människohandelsbrott fortgår

Om inte individens rättigheter tillgodoses effektivt i enskilda fall, är inte heller de bästa lagarna eller myndighetsanvisningarna tillräckliga. De enskilda fallen utvisar läget.

Statens skyldighet att förhindra och bekämpa människohandel innebär i sista hand att effektiva undersökningsåtgärder ska vidtas i de enskilda fall där människohandel misstänks förekomma. Samtliga myndigheter bär ansvar för att detta lyckas.

Biträdande justitiekanslerns laglighetskontrollarbete fortgår, för att utvecklingen ska leda till en bestående förbättring när det gäller att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna för dem som faller offer för människohandelsbrott.

Samtidigt utvecklas också polisens egen laglighetsövervakning.

Avgöranden

2021

28.12. Polisens och åklagarens förfarande samt undersökning av människohandelsbrott OKV/1233/70/2021

25.10. Bedömning av förundersökningströskeln för ockerliknande diskriminering i arbetslivet OKV/1576/70/2022

2022

23.11. Polisens förfarande vid förundersökning av våld i nära relationer och sexualbrott OKV/325/70/2022

30.11. Motiverandet av ett beslut som fattats med anledning av en förvaltningsklagan OKV/1589/70/2022

2023

28.8. Polisens förfarande vid en förundersökning OKV/2030/10/2022

15.9. Bedömning av dröjsmål vid förundersökningen OKV/1281/10/2022

2.11. Biträdande justitiekanslerns laglighetskontrollbesök hos Polisstyrelsen OKV/1911/71/2023

Polisens interna laglighetsövervakning rörande undersökningen av människohandelsbrott och sexualbrott OKV/965/70/2023